

โครงการวิจัย การศึกษาการปรับตัวของแรงงานนอกระบบในกรุงเทพมหานคร :

1 ปี หลังการระบาดของโรคโควิด 2019 กรณีศึกษา ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย

(The study "Adaptation of informal workers in Bangkok Metropolitan Region: A year after the COVID-2019 pandemic")

บทคัดย่อ : การศึกษาการปรับตัวของแรงงานนอกระบบในกรุงเทพมหานคร: 1 ปี หลังการระบาดของโรคโควิด 2019 กรณีศึกษา ผู้ค้าหาบเร่แผงลอย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการรับมือ ปรับตัว และปัจจัยที่ช่วยบรรเทาปัญหา และฟื้นฟูชีวิตและงาน รวมถึงการศึกษาการเข้าถึงนโยบายและความช่วยเหลือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อสนับสนุนการปรับตัว และฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่และงานของผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ระเบียบวิธีการศึกษาครั้งนี้มีระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธีที่ประกอบด้วยการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสำรวจข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับแรงงานนอกระบบกลุ่มหาบเร่แผงลอย 430 คน และการสนทนากลุ่มกับตัวแทนผู้ค้าหาบเร่แผงลอย นักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน 15 คน

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยที่ศึกษา ส่วนมากเป็นผู้หญิงหรือร้อยละ 64 มีอายุเฉลี่ย 49 ปี ส่วนใหญ่ หรือร้อยละ 41.5 เรียนหนังสือไม่เกินชั้นประถมศึกษา ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยที่ศึกษา มีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 3.70 คน ในด้านที่อยู่อาศัยนั้น ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครเฉลี่ย 19.5 ปี ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 64 มีทะเบียนบ้านอยู่ในกรุงเทพมหานคร

ในด้านผลกระทบของผู้ค้าหาบเร่แผงลอยจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 2019 พบว่า สถานการณ์การระบาดของโรคโควิด ทำให้ผู้ค้าและสมาชิกในครอบครัวจำเป็นต้องตรวจโควิด กักตัวเองในที่พำนักอาศัย และรักษาการเจ็บป่วยจากโรคโควิด 2019 มากขึ้นในการระบาดระลอกหลัง ซึ่งเพิ่มภาระค่าใช้จ่าย ภาระด้านเวลาในการตรวจและกักตัวเอง ส่งผลให้โอกาสในการประกอบอาชีพลดลง และเพิ่มภาระในการดูแลกันเองของสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้ยังพบว่าการระบาดยังส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวที่เดิมมีคนตกงานและคนว่างงานอยู่ต้องว่างงานเพิ่มขึ้น ทั้งที่เป็นแรงงานในระบบและนอกระบบ

ในการประกอบอาชีพค้าขายนั้นผู้ค้าหาบเร่แผงลอยบางส่วนยังต้องเปลี่ยนสินค้าที่จำหน่าย เปลี่ยนอาชีพ เปลี่ยนพื้นที่ขายสินค้า ต้องเพิ่มพื้นที่ขายสินค้า ลดจำนวนคนช่วยงาน เพิ่มวันและชั่วโมงทำงาน อย่างไรก็ตาม ผู้ค้าเกือบทั้งหมดมีรายได้จากการทำการค้าลดลงกว่าครึ่ง ปัญหาอุปสรรคสำคัญที่มีผลต่อการประกอบอาชีพ ได้แก่ การถูกจำกัดการเดินทาง พาหนะเดินทาง และภาระค่าขนส่ง ค่าส่งห้ามออกนอกเคหะสถาน ค่าส่งปิดตลาด ปิดสถานที่ขายของ/จำหน่ายสินค้า รวมถึงจำนวนลูกค้าที่ลดลง ผลกระทบสำคัญของผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร คือ ความกังวลที่จะติดเชื้อและการเข้าถึงการป้องกันและการรักษา ปัญหาภาระค่าใช้จ่ายและหนี้สิน ตลอดจนปัญหาความเครียดและความสัมพันธ์ในครอบครัว

ในด้านการปรับตัว ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยส่วนใหญ่ต้องนำเงินออกมาใช้ ทำงานนานขึ้น/หนักขึ้น/เสี่ยงมากขึ้น ลดการบริโภคและประหยัดค่าใช้จ่าย นำสินค้ามาจำหน่าย จำนอง ชะลอการชำระหนี้ และขายทรัพย์สิน อย่างไรก็ตาม หน่วยงานภาครัฐได้มีความพยายามออกมาตรการให้ความช่วยเหลือต่างๆ ที่ช่วยเหลือแรงงานนอกระบบ และผู้ค้าหาบเร่แผงลอยก็เป็นกลุ่มหนึ่งที่ได้รับประโยชน์จากโครงการดังกล่าว โดยเฉพาะการใช้แอปพลิเคชันถุงเงินเพื่อรับเงินจากลูกค้าที่เป็นประชาชนที่รับความช่วยเหลือจากโครงการต่างๆ แต่ความกังวลจากการถูกเรียกเก็บภาษีย้อนหลัง ไม่มีโทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต สมาร์ทโฟน ไม่เข้าใจการใช้งานยังคงมีอยู่ในผู้ค้าหาบเร่แผงลอยบางกลุ่ม

ทั้งนี้ ผู้ศึกษาเสนอว่า ในการลดผลกระทบ และฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่และงานของผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในพื้นที่กรุงเทพมหานครนั้น หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องสนับสนุนผู้ค้าหาบเร่แผงลอยให้มีพื้นที่ทำทางการค้าที่มีความมั่นคง สนับสนุนเงินลงทุนดอกเบี้ยต่ำให้กับผู้ค้าหาบเร่แผงลอย การจัดเตรียมสวัสดิการทางสังคมเพื่อช่วยเหลือ เยียวยา ฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ค้าและครอบครัวผู้ค้าให้กลับคืนสู่สภาพปกติโดยเร็ว นอกจากนี้รัฐบาล

และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมและพัฒนางานนอกระบบให้สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงาน รายได้ และโอกาสในธุรกิจ